

Št. 5.

V Celovcu 1. maja 1864.

X. zv.

Upanje.

Med mladim cvetjem rajskega pro- In reve kakor blisk na svet zletijo,
 stora Ter mirno zemljo strese hud vihar;
 Se suče radostna pri stvari stvar; Solze rudeča lica zatemnijo,
 Pridruži možu krasna se Pandora, Zbudi se mraz, zapeče solčni žar.
 Prinese iz Olimpa čudni dar.

Bogovi so jo vsi obdarovali,
 Pripeljal ženo Hermes je na svet;
 K darém posodo so zakrito dali:
 „Če jo odpreš, končan je zemlji cvet.“—

Al glas pozabi svetega povelja,
 Napihne človek v sladki sreči se,
 Pandoro zapelja polnost veselja,
 Posodi radovedna krov odpre.

Tako nesreča je na svet priderla,
 Po njem razsaja celi dolgi čas;
 Prepozno krov Pandora je zaperla,
 En dar ostal v posodi je za nas.

Ko žugajo požreti te valovi,
 Ko peče plamen serčnih bolečin,
 Z oblaki tmino delajo vetrovi
 In žarke jasnih skrivajo višin:

Gori ti vendar zmirom zvezda krasna,
 Naj še tako buči nadlog vihar,
 V obzorji ena stran ostane jasna:
 Nebeškega je upa svitli žar!

A. Okiški.

Domen.

(Domača povest iz prejšnjega veka.)

I. Hlapec in gospodar.

Ako si starega Oralka prašal: „Kedaj so bili Turki na zadnje v deželi“, odgovarjal ti je: „Tačas, ko jih je bil tisti Domen pripeljal — Bog mu grehe odpusti!“ In če si mu bil siten in si dalje

popraševal: „Vi, oče Oralkov, kedaj pa je bilo to“, odgovoril je stari zgubani in sključen možiček vselej: „I kaj meniš, to je že davno. Ko sem jaz pastirčeval in še bos hodil — tega je že obilo dve manj ko sedemdeset — tačas se je bil ranjki Habjan, starega oče, drugoč oženil. Domen pa je bil Turke prignal, ko je Habjan ravno v zibeli ležal; le seštej, koliko let je že tega. Pri taki priliki je imel Oralek navado pipico iz ust sneti, sterhati jo ob nohet pri palcu, stisniti jo med kolena in počasi in na dolgo praviti o Domnu — ali kakor se to ime v litanijah bere o „Damjanu.“ Ko bi imel tako pamet, da bi si bil mogel Oralkovo povest do besede zapomniti, rad bi jo bil častitim bravcem po starčevem jeziku povedal; a ker sem si jo le po obsežku v spominu ohranil, hočem jo s svojo besedo priobčiti.

Neka deklica v vasi * (ime nič ne dé) bila je tako srečna, da je v deveto vas zaslovela zavoljo svoje berhkosti. Ali ni je sreče brez nesreče, tako je tudi ona imela svoje križe in težave: manjkalo jej je posvetnega premoženja. Ta napaka je edino kazila, da je niso šteli za najlepšo, in da se snubač le ni hotel ter ni hotel prikazati. Kjer pa je že ena nesreča, vgnjezdi se le prerada še druga, včasi sedemkrat hujša od prve. Tako se je tudi naši ubogi deklici primerilo, da jej je že, ko je mladostna lepota slovo jemala, deviška nedolžnost splavala po vodi in mali posiljenček prišel na svet, ktereга so kerstili Domna, ker je ravno na Kozma in Damjana dan beli svet zagledal. Mlada mati, preganjevana in psovana, ni vedela, kam z malim červičkom, ki se ni bil družega zadolžil, kakor da se je roditi prederznil, in ktereга vendar nihče ni hotel pod streho.

V tej revsi se je usmili Jurec, nič napečen mož, in vzame dete za rejenca. Imel je potem dečka skoraj kakor svojega. Ko je dorastel, bil mu je hlapec in na pol gospodar. Tudi njegovi materi je dal kočo na koncu vasi, ko se je postarala, da jej ni bilo več delati kakor dekli.

Domen je bil čverst mladenič, za moč vsacemu v okolici kos. Imel je bojè posebno lepe černe oči, sicer pa ničesa družega, česar iščejo ljudjé, zlasti dekličí na človeku, da rekó potem: lep je. Vendar svet je poreden, kar je Adam jabelka odkerhnil. Tako so tudi nekteri govorili, da ni nihče tako svitlega pogleda, kakor Domen, ako ga kdo vjezi. Tega pa ni vsak terdil, ker ni bilo lahko viditi ga v jezi. Bil je tiha dobra duša, malo besedi je šlo njemu čez zobe, nikoli nobena nepotrebna. Eni — sosebnost stari ljudjé, so ga hvalili, da je moder, eni pak so odkimovali rekši: „Jaz ne zaupam veliko temu človeku; tiha voda jezove podira, pravi star prigovor.“ Zopet drugi so djali: „Taki ljudje so najbolji, ako se obernejo k dobremu; največi hudodejci pak, ako se hudobi nagnó.“

Jurec je imel tudi osemnajst let staro hčer Anko. Oralek je terdil, da ni bilo otovrej dekleta v fari, ni ne popred, ni ga ne bode pozneje, kakor je bila Jurčeva Anka. Jurcu se je v serce dobro zdelo, da bode lahko dobil zeta, kakoršnega nihče v vasi. „Čedna deklica“, mislil je včasi na samem, „in pa če še ni čisto gola in brez petice, taka se že z lepo odpravi od hiše, ali pa kaj čednega k hiši dobi.“ Pretekli predpust je že menil, da dobode zeta, kajti poprašal je bil mladenič, bogat in malo in dosti ne gerd za deklico. Gospodar bi se ga ne bil branil, a hči je imela nekove muhe; precej pri prvi besedi si je snubca odpodila rekši: ne morem. Jurcu tu ni bilo po godi, tembolj ker mu ni vedela vzroka povedati. „Zakaj ga nečeš“, godernjal je, „bogati je, lep je, premlad ni ne on ni ti; jaz torej ne vem in ne vidim, zakaj bi se tak ženin odganjal. Pa delaj, kakor hočeš, to ti povem, če boš termo imela, termo boš dobila v zakon.“ Za tēm se je Jurec jezno držal ene dni. Znotrej pak ga je grizlo: „Kaj, ko bi se jej kaj mlelo v glavici, kar ne gre v mojo vrečo!“

Ljudjé so si šepetali skrivaj vzrok, zakaj Anka ženina ni marala. Vsi so bili skoraj enih misli, da ravna nespametno; gotovega pa ni nihče nič vedel, zakaj ako so tovaršice Anke same povprašale: je-li res ali ne, kar se govori, bila je vselej huda in je odgovorila: „Jaz ne vem, kaj sem komu storila, da ravno mene ne pusté jeziki pri miru.“

Zunaj je tema ležala verhu gostega snega. Mraz je bilo, da se je vse umikalo v gorke izbe. Živega človeka ni bilo na vasi; le tu pa tam je rojil in lajal kak pes z ogla na ogel, zvest varuh gospodarjevega domovja in svoje lastne pesje lópe za hlevom. Tu in tam so se bile ženske že vsedle za brenčeči kolovrat, stare matere za peč. Konec vasi v Jurčevi hiši so tudi sedeli vsa družina, od gospodarja do pastirja, okrog velicega omizja pri kmečki večerji. Gospodar je bil danes slabó pri volji. Z jezo je kruh rezal, nikógar nič prašal, nič odgovarjal; čelo pak se mu je vedno gerbančilo in obervi so mu lezle vkup. Ko so hlapci in dekla videli, da mu nekaj ni po všeči, molčali so vsi, celo hči ni zinila besede. „Kaj mu je neki?“ ugibala sta hlapca, „v koprivah se menda ni opekel, saj je sneg.“

Po večerji pa reče Jurec družini: „Nocoj ne boste predle, vé dekle! ni ne bomo vkup molili, le pojdite spat; ti pa, Domen, ostani malo tukaj, da ti nekaj povem.“

Vsi se izmuzajo ven, toda neradi, ker je vsakega mikalo, kako bode gospodar govoril Domnu. Kaj mu bode povedal, to se jim je dozdevalo. „A kdo mu je jezik stegníl“, govorile so dekle med seboj, „res nekteri ljudjé morajo klopotati! Meni se Anka smili.“ Hlapci pak so se pomuzovali Domnu, kakor bi mu hoteli reči: „Šent, za božji svet ne bi bil zdaj-le rad v tvoji koži!“

Zdajci je sedel Domen sam Jurecu nasproti za hrastovo mizo. Anka, kateri je bil oče tudi namignil naj počaka, sedla je bila v bolj temen kraj za vrata, in plaho gledala očeta. Očetov obraz in morda lastna vest jej ni nič dobrega prerokovala. Nekoliko časa molčé sloni stari Jurec na oglu in gleda po mizi. Naposled jame z ostro besedo:

„Domen! tvojo mater je vse preganjalo, nihče je ni maral. Morala bi te bila v rési poroditi, kakor divja neumna žival, in vihar bi ti bil boter in sova bi ti bila pela pesem v zibeli na dežji! A jaz sem bil tisti, ki se je usmilil, dá, tebe in njo pod streho sprejel.“

„Že dostikrat ste mi pravili vi in mati moja“, hlapec odgovori.

„Res sem ti jaz nekterokrat pravil, pa vendar si nisi v glavo vtisnil. Kajti ne bi se bilo dogodilo to, kar slišim, da se je, ko ne bi bil pozabil, da si prišel brez očeta in brez pomoči v mojo hišo. Jaz sem ti iz usmiljenja dajal streho, ko si se še hoditi učil; pri moji skledi si zajemal pozneje, od mojega hleba si rezal, ničesa nisem zapiral pred teboj.“

„To vem! zakaj mi pa pravite to?“ odgovori hlapec Domen nevoljen.

„Če si kedaj šel z mojega doma, vedel si, da te čaka gotova večerja. Če si česa potreboval, vse sem ti kupil, kakor svojemu sinu, ki mi ga je Bog vzal, — da bi ga ne bil! In ko tvoja mati ni mogla več služiti, dal sem jej svojo kočo, da osebenkuje v njej. In od tebe nisem upal družega, samo da mi bodeš hvaležen.“

„Kdo pa se je prederznil reči, da nisem hvaležen!“

„Sedem cerkvá govori o tvoji nehvaležnosti — in ti si upaš prašati me, kdo je rekel! Zares motil si me, a ne boš me dalje, vse vezi med nama so pretergane; poišči si družega, da te bo tako imel in da mu boš tako povračal!“

Čudno je bilo, kako je hlapec Domen sedel s prekrižanima komolecema na mizo upert in serpo gledal starega gospodarja, ki mu je jeza rudila upadeno lice.

„Ktera je tista moja nehvaležnost, ki sedem cerkvá govori o njej? Jaz ne vem nobene“, reče hlapec.

„To je res! tebi se ne zdi to nič, ako se hoče hči tistega moža zapeljati, ki ti je nameščeval očeta, ki ga naj bi bil blisk zadel, kajti hudoben človek je moral biti, da se ni izdal in da si ga še tvoja mati ni upala imenovati, reva! — Zakaj se jokaš, deklina!“ oberne se oče k hčeri. — „Zdaj še le vem in razumem, zakaj ti ni bilo na volji možiti se po mojem izbiranji; hčerka bi rada izbirala po svojem, rada precej pervega moža, bodi tak ali tak, pošten ali berač; to se vé, stari naj godernja in govori, kar hoče, naj misli in méri, kakor že bodi! Ali ne bo veljala tako,

kakor se bo zgodilo v tvoji glavi; ne, dokler bo mezinec gibal na moji roci, le dobro me poslušaj!“

„Jaz nisem nikdar zinil nespodobne besede vaši hčeri“, reče hlapec Domen. „Da sem jo pa rajši videl, ko vsacega človeka na tem svetu, to je bilo zató, ker sem menil, da ni tako nemogoče, česar jaz želim in — če se ne motim — tudi ona. Jaz sem vam delal pridno, kakor bi bili moj oče, celó še bolj. Ne vem, kakov sin bi si bil bolj trudil množiti vaše bogastvo ko jaz. Poznate me dobro; je-li potem tako nemogoče, da dovolite in jaz in Anka bova srečna.“

„Kaj ti ne trešči v glavo, hlapče!“ zagermi stari. „Kaj še; jaz bi ti dajal hčer! Že res, ako psu ponudiš grizo kruha, šavsne te za roko. Kam človek zaide!“ Rekši vstane stari mož izza mize in čudé se in godernjaje gre dva pota od mize do vrat.

„Domen! da ti naravnost povem, imel sem te rad, rajši ko vsacega hlapca, dokler si bil pameten, do nocojšnjega večera, ko mi je gospod Sova povedal, kako ljudjé govore o moji hiši. Imel sem zmirom namen dati ti kolibo v last, kjer tvoja mati osebenkuje, da bi bil imel na stare dni kam zahajati. Da bi te pa za zeta vzel, tega nisem nikdar mislil in nisem mogel misliti, da bi se v tebi kaj tako abotnega ugrelo. Kako bi se oklic glasil z lece, ko bi oznanjevali: Domen, nezakonski sin očeta Nevemokterega, jemlje poštenega moža pošteno hčer. — Ne kratko ni malo ne; to je neumno!“

„Tedaj jaz nisem pošten ko vi in vaša hči?“ praša hlapec tako, da je Jurec za dve stopinji prijazneje jel govoriti.

„Tega nisem rekel, Domen! A tvoj oče ni bil pošten, to sem že rekel. Ko bi imel poštenega, svetu znanega očeta, ne bi rekel; zdaj pa ne vem kdo si, da-si vem, kakov si. Žal mi je, pa to naj ti nikdar več v misel ne pride, da bi vzel mojo Anko.“

Deklica, ki je doslej tiho jokala v kotu, jame na glas ihteti.

„Zato boš pa pobral svoje reči“, govori dalje gospodar, „in pojdeš, kamor te sreča žene, poišči si družega gospodarja. To lahko razvidiš, da v moji hiši ne moreš dalje živeti zavoljo Anke ne, če že zavoljo jezikov.“

„Še ta večer grem!“ odgovori hlapec. „Bog me varuj, da bi vam bil za nadlego, rajši nečem živeti pri ljudéh kakor po sili; in verjemite mi, za zdaj-le bi bili vi meni večo dobroto storili, ko bi me bili pustili, da bi se bil rodil v resi sredi gozda in tam umerl.“

Jurec, ki ni bil napečen mož prav za prav, segle so te besede v srece. „No! Domen“, rekel je, „sreče je veliko po širocem svetu, jaz ti nisem nevoščljiv, Bog vé da ne, dal ti bom že nekaj, da boš živel, in delo boš imel še kedaj pri moji hiši; tega pak ne morem dovoliti, vse drugo —“

„Ne maram — Bog vam poverni, kar ste mi dali, dalje dolga nečem delati. — Gospod Sova mi je torej tudi to srečo naklonil, da me izganjate na zimo in na mraz iz hiše, po noči, ko še psu ljudjé pod klopjo privošijo gorko mestice! Gospod Sova me ni mogel videti pri vas že, kar sem vzrastel iz otročjih hlač, tega sem se prepričal. Dobro vem, kako je pazil na-me, še ko sem bil pastir; tudi vem, da je lansko leto pregovarjal župana, naj mene ulovi in da gosposki za vojaka. In zdaj je menil, da me vam mora zopet on prvi tožiti! Zakaj? vrag vedi, jaz sem ga pustil pri miru. Kaj mi mar? A gleda naj, kod bom zdaj hodil, ker ne pozna me še, zadnjo mi je naredil. O naj odgovarja, kjer hoče, ako bom napravil eno, ki si je ni v svesti.“

„Saj mi ni Sova povedal, ali sem njega imenoval?“ reče stari gospodar, ki mu je zdaj na misel prišlo, kako nespameten je bil, da je tožnika povedal.

„Imenovali ste ga, morda se vam je zareklo; toda tudi ko bi ga ne bili povedali, jaz bi ga bil uganil, kdo me je tožil. Le pustite, bodeva se že midva pomenila pri priliki!“

Domen pobere po teh besedah svojo kučmo z zamizja in vstane. Deklico prime za roko in jej reče: „Nič ne jokaj, Anka! Tvoj oče so me sicer nehvaležnega imenovali, pa videli bodo, da nisem tak, kakor jim je govoril Sova in kakor ljudjé govore. Prosto ti je od mene, moži se in srečna bodi; jaz ne bom prašal več za teboj, pa tudi za kako drugo ne, kajti ko bi bil kedaj ljubil katero, bil bi samo tebe. Slišala si, da so me oče z gerdo izpodili.“

Stisne jej roko in odide. Anka pa, ki ni mogla spregovoriti besedice, pokrije si z obema rokama obraz in joka, da se je očetu jela smiliti.

„Jaz le ne vem, kako moreš tako nespametna biti! Le ne misli, da je sam ta na svetu. Ne manjka se jih, ki bodo boljši za-te in za svet“, rekel je oče hčeri.

„Saj ni storil ničesa, in izpodili ste ga z gerdo! Ah, za-me ne bote dobili nobenega in ko bi ga tudi, jaz ga ne maram. Oče to je preveč!“

„Jaz bi ti povedal, kako se z menoj govori — pa naj bo za drugo pot. Idi zdaj spat! naj se ti ne senjá o njem, moraš ga z nimar pustiti. Če ti je še kaj nezblojenega razuma v glavi, moraš razvideti, da ne sme dalje pod mojo streho spati, saj si ga še dozdej v oči bodla in on tebe.“

Gospodar sname kožuh s peči, ogerne ga in še enkrat opominjevaje hčer, naj se odpravi spat, odide za hlapcem. Nekaj je moža priganjalo, da bi pogledal, kam je šel hlapec. Zakaj? sam ni vedel. Zadnje besede Dommove, ko je rekel „pomenila se bova s Sovo“ niso mu dale miru. Moral si je priterditi, da se je tudi njemu že od nekdanj hlapec Domen grozno čuden človek zdel; ni ga mogel popolnoma spoznati in razumeti. Zavoljo te prikritosti

ravno ga ni mogel nikdar ljubiti prav, kakor bi ga bil sicer ljubil, in iz istega razloga ga je nejevolja prijela in nekak strah ga je prešnil, ko je slišal, da Domen hčer njegovo rad vidi. Zaletelo se je bilo možu, ko je povedal, kdo mu je pravil prvi to reč, in videl je, da je bil hlapec besedo pobral tako naglo, kakor jo je on brez premislika izustil. „Ko bi se hotel meščevati nad njim?“ mislil je stari gospodar in pot ga oblije po čelu.

Najprvo stopi v konjski hlev, kjer so spali hlapci. Drugi so še svetili, Domna pak ni bilo med njimi. Rekó gospodarju, da ga niso videli, kar so odšli iz hiše. Opominjevaje hlapce, naj varujejo ognja v slamo zatrositi, zapusti mož hlev, korači čez dvorišče in po gazu proti tako imenovanemu gradu, kjer je bil gospod Sova. Gredoč se domisli, da bi bil lahko šel hlapec k sosedu. Zavije torej po strani; zmerzli skorjasti sneg mu je olajšal pot naravnost z gazú. Kmaló pride pod sosedovo okno. Prešteje vse ljudi, sosedo, ki so veseli sedeli okoli peči in okoli mize in pravili si izmišljene povedke in dogodke iz lastnega življenja; vendar med njimi Domna ni bilo.

Zdaj jo vreže čez travnik vse vprek proti gradu. Ko bi bil kdo videl, kako je starček urno prestopaval v temni noči na pol s snegom zasute razbore in kotanje po njivah, menil bi, da ta človek nikdar ni še blizo sedemdeset let star. Na enkrat pa se ustavi. Na travniku je vidil človeka stati pri miru, kakor bi bil iz lesá. Ko se približa, spozna Domna. Deržal je kol v roci, čelo naslanjal na-nj in jokal na glas. Gospodarja je bilo skoro strah. Tega človeka še ni videl jokati, kar je odrastel otročjim letom; čuden in otožen glas na samini in mrazu, v tacem času, vse to mu je čudno délo. Že bi bil rajši šel svojo pot mimo hlapca, a škripajoči sneg ga predrami, da naglo vzdigne glavo. Hlapčeva roka stisne kolec; a spoznavši gospodarja se pobesi. Vsacemu drugemu, ki bi ga bil zalotil takó, morda ne bi bil prizanesel.

„Kaj pa delaš tukaj, Domen?“ praša ga stari z mnogo prijaznišim glasom, kakor je popred govoril ž njim.

„Kaj me zalezavate?“ reče hlapec z zamolklim glasom. „Kaj vam mar jaz in moja pota? Če ste me redili, zató sem vam delal ko črna živina; zdaj ste me izgnali ko psa! Povem vam, ako bote gledali za menoj, pozabim, kdo ste mi bili. Mačka sme gledati vaši hčeri v očesce, jaz ne smem.“

„Domen! imej pamet, jaz te ne zalezavam“, odgovarja stari.

„Ne? čemu ste prišli semkaj!“ Da-si je bilo tema, videl je Jurec, kako se oči svetijo Domnu, in rad bi bil doma ali pa v gradu in ne na samem s tem človekom.

„Jaz sem hotel k gospodu Sovi, pa sem tebe naletel tukaj. Prosim te, pojdi spat; prehladil se boš, ves razgaljen si. Saj te nisem gonil še to noč iz hiše; tudi sem ti rekel, da ti bom že

toliko dal, da boš brezi skerbi živel. Pojdi nazaj v konjski hlev pa se vlezi!“

„Tedadaj k Sovi greste?“ reče hlapec. „To se vé povedat, da ste me izpodili, kakor je on svetoval. Le pojdite le, pa mu povejte, da sem bil jaz ravno na poti k njemu, zahvalit se mu. Zdaj pa ne grem z vami, pridem drugo pot. — Kola ne potrebujem tedaj!“ Rekši verže drog po snegu in odide.

Gospodar gleda za njim. Ko vidi, da se je obernil proti hosti, kjer je v samotni koči stanovala njegova stara mati, ne pa proti njegovi domačiji, gre tudi on dalje svojo pot. Kmalo je mogel razločiti temno poslopje „grajsko“ in odsev luči, ki je berlela v gospodovi izbi.

II. Gospod Sova.

Samotno je stalo pri cesti staro zidano poslopje, ktero je vendar, da-si ravno ne gradu podobno, vživalo ono ime.

Gospod Sova je sedel v gradu v svoji izbi v prvem nadstropji. Bil je mož dolg, močne postave. Terhlo lice in vpadene male oči so kazale, da so ga v prejšnjih letih strasti razjedale. Vsa okolica je vedela, da gospod Sova rad spravlja, nerad pak daje iz rok. Že ta lastnost bi vtegnila komu misel zbuditi, da je bil gospod bogat, ko bi tudi ne bil vedel, da je že po očetu mnogo penez podedoval. Celó v burni mladosti, ko mu je kipela kri in ni krotil strasti, ampak ugajal jim,—celo tačas ga je neka prirojena varčljivost vodila, da ni raztroševal imetja. Eni so celó terdili, da ste lakomnost in skoparija vselej premagali, kedar so se razberzdane strasti v njem z oči v oči spopadle. Sicer so kmetje, tlačanje njegovi, sodili, da gospod Sova še ne bi bil prenapečen mož, ko ne bi bil tako neznano skop, in tako malo z ljudmi. Pečal se namreč ni z nikomur razun s sosedom Jureem. Ta mu je bil skoraj edini izmed kmetov (gospode tako ni bilo blizo), da se je pomenkoval ž njim še o kaki drugi reči, ki ni bila ravno potrebna. Celó z ženo svojo in s sinom je malo govoril; le posamezne besede, kakor siloma izgolčene, je izrekel sem ter tje velevaje ali prepovedovaje. Tolikanj bolj čudno je bilo videti, da je Jurec toliko veljal pri tem možu, da je sedel skoro vsak večer po letu in po zimi v njegovi izbi pogovarjaje se ž njim.

Predniki gospoda Sove, ki, da-si ravno plemenitaš, ni bogvedi za koliko stopinj presegal svojih tlačanov z razumom in izobraženjem, bili so, kakor je pravila govorica med ljudstvom, iz navadne domače kervi, kakoršna teče po žilah kterega si bodi kramarčeka, da-si ravno bi se bil vsak mož silo zameril gospodu Sovi, ko bi bil kako tako pravljico v pričo njega ponovil. Nosil je namreč še stari prepred našega plemenitega gospoda priprosto krošnjo

na svojem herbtišči od hiše do hiše, ponujal in prodajal šivanke, igle, nožiče in drugo tako drobnje. Ker je tudi on bil tiste lastnosti, katero smo že na vnuku, našem gospodu, hvalili, pridobil si je bil sčasoma premoženje, katero se je še mnogo bolj narastlo, ko je njegov sin preselil se v tuje in tam kupčeval zmirom z večo srečo. Na starost si je bil kupil zopet v prejšnji kranjski domovini omenjeno grajščino in pa pridevek plemenitega imena. Ker kmetje v okolici niso mogli dolzega nemškega imena s svojimi mehkejšimi slovanskimi jeziki izgovarjati, prekerstili so novega gospoda po svoje in ga med seboj jeli imenovati Sovo, bojé zato, ker je imel navado za vsako tretjo besedo klicati: uj! uj! kakor znana ponočna tica. To ime, kratko in lahko izgovorljivo, prijelo se je rodovine, in kmetje nazadnje niso vedeli, ali ima še kakovo ime. Naposled so bili tako bogati, da so se bali tatov, in v gnoj pred svinjskim hlevom denar v mehovih zakopavali. Toda le slabo so s tem skrili svoje bogastvo, kajti prasice so kmalo izrile težek meh penězov na dan; ljudje so vkup leteli in razgnali še veliko veči hrup o grozovitem bogastvu gospodovem. Tako se je razvedelo, da je gospod Sova silo dnaren.

Sedel je torej Sova pri luči v gorki svoji izbi in brezmišljeno pred-se gledé vlekél in kadil iz velike pipe počasi tobak.

Zdajci zasliši, da nekdo terka na velika vrata. Hlapci in dekle v prostorni hišterni (družinski izbi) so uganjali burke; glasen krik in smeh se je razlegal od tamkaj. Niso mogli torej tako lahko slišati družina, da bi nekdo rad glasil se v grad. Torej prime sam gospodar svečo in gre gledat. Navada ni bila, da bi bil kdo tako pozno zahajal v grad; Jurec je že enkrat bil ta večer tu, torej gospodar ni hotel kar odpreti, ampak vprašal je ne z naj-prijaznejšim glasom: „Kdo je?“

„Jaz sem, gospod, jaz“, oglasi se Jurec od zunaj. „Odprite mi za nekoliko časa, nekaj bi vam rad povedal, predno grem spat.“

Sova odrine temu znanemu glasu težki pah z vrat.

Jurec stopi v vežo, in gospod zaphne.

„Pojdi gori z menoj“, reče grajščak.

„Ves terd sem od zime; tukaj je tudi malo merzlo, le pojdiva“, pravi stari mož.

Prišedši v zgornjo gospodovo izbo, sede Jurec, kakor domač blizo peči, sname pipico in napravi tobaka, ki je bil tačas že obilo raztrosil se med kmete.

„Merzlo je, da bi skoraj človek sam v sé najrajši zlezél“, spregovori Jurec, ko je po dolgem predevanji in presedanji pri peči dobro mesto zasedel. „Tiči bodo padali z drevja, ako tri noči tako dela; gori sem šel po travniku in ivje se dela po verbovji, kakor bi bil sneženo sipo posul. Huda zima, dobra letina.“

„Čez travnik si šel? Zakaj ne po gazu naravnost?“

„Res to sem vam ravno povedati hotel. — Precej, ko sem prišel domu, odpravil sem fanta od hiše, kakor ste mi svetovali.“

„Vendar že; to si storil prav. Popred bi ga bil že moral.“

„Ne vem“, odmaja Jurec, „žal bi mi kmalo bilo za njim; otvorej delavnega človeka ne bom dobil za plužne. — Pa še nekaj nerodnega sem naredil, ko sem mu ukazal, da naj popusti mojo hišo — nekaj napečnega, česar ne bi bil smel storiti.“

„Kaj si storil? Če si ga izpehal, kaj za to!“

„Ne, suval ga nisem; tudi se ne bi bil dal, zakaj ne doboste ga človeka v našem kraju, da bi si upal Domnu za vrat. Pa vas sem imenoval — ne vem, kako sem se zagovoril — povedal sem mu, da sem pri vas izvedel, da gleda po moji hčeri. To ga je pa tako raztegotilo, da se bojim, da ne bi kaj hudega nameraval.“

„Meni?“ povzame naglo Sova in vstane s stola. Lice se mu čudno spači. „On bi meni kaj prizadel?“

„Nu, jaz menim, da silo ravno ne bode; Domnu se jezica kmalo poleže, jutri pozabi, kar je danes govoril. Vendar nicoj se je tako čudno grozil, da me je mrz spreletel in kar si nisem mogel družega, an-te naravnost semkaj sem moral iti. Bog varuj, da bi se prestrašili, samo ogibajte se ga malo. Tudi si je v glavo vtepel, da ga vi sovražite in mu povsodi nagajate in stave stavite. To se vé, da sem mu jaz izbijal te misli iz glave, pa on je termast in svojeglav, ne da si dopovedati.“

„Tedad pravi, da sem mu jaz za nagajivost, in me hoče odpraviti? Hù, hu! ko bi ga pa jaz prehitel. Župan je ravno dobil ukaz, naj vaša soveska dá dva vojaka. Zdaj bode lovil in lovil, da vjame tiča, ki ga bom jaz zaznamoval. Nobeden pa ni goden bolj, ko tvoj dozdanji hlapec.“

„Ne, tega mu pa ne privoščim, da bi moral v vojaščino“, pravi Jurec, „nazaj ga ne bo več, ako gre na vojsko.“

„Ni ga treba“, odgovori Sova.

„Jaz ga bom pogovoril, porednega serca ni! Rajši že dajte loviti pretepilnike in druge negodéte, kakoršnih se nam ne manjka v vasi. V vojno pa Domna ne — Domna. Če sem ga ravno iz hiše izpodil, lovit ga ne grem nikoli, rajši mu povem, naj se skriva.“

„Jaz pa čem ravno tega z glave; le pojdi mimo župana na vas, in reci mu, naj še ta večer k meni pride ali pa jutri zgodaj in potlej se bova že zmenila. Ti pa ne zini besede ni o tem, da zdaj koga lovite, ni ne da imamo ravno tega človeka na mislih. Če eno besedo komu poveš, kar si slišal zdaj-le iz mojih ust, potem je preč z najinim prijateljstvom. Županu reci samo, naj k meni pride.“

Jurec je kmalo potem počasno korakal od grada po razgaženem zmerzlem snegu in kimaje z glavo rekel sam pri sebi: „Lej ga šenta, res ga sovraži Sova že od svojih dni, kar se je zlegel

in zgódil. Nekaj mu je fant že naredil, da še sam ne vé kaj. Čudno je to čudno!“ Rekši stisne stari mož roke v kožuhova žepa ter jame nagleje in gosteje stopati proti vasi.

Gospoda Sova pak so še dolgo čutili tisto noč, kako je terdo stopaje hodil po svoji sobi gori in doli. Stara hišina se ni mogla načuditi, da so čmerikavi gospod tako spočiti, da se jim ljubi še čez polnoč hoditi brez dela in potrebe od stene do stene. Ko bi bil pa kdo šel na mačje mesto, na hlevno streho, ki je bila gospodovemu oknu nasproti, videl bi bil, kako je Sova s strašno zmeršenim obrazom sam sebi govore letal sem ter tje po izbi. Zakaj ni šel spat, kakor vsi drugi ljudje, njegovi tlačanje v vasi, njegova družina, njegova sinova in žena? Ali mu mar vest ni dala zlektniti se po mehkih blazinah? Ali kaj bi bil storil, saj se že dvajset let ni pečal z ljudmi in tudi v mlajših letih le po malo!

(Dalje prihodnjic.)

Gorska cvetlica.

Na gori visoki duhtela
Cvetlica presladko je,
V samoti se je razcvetela
Za kitico plaušar'ce.

Kaj gledaš popotnik z doline
Tak ljubljeno gorski cvet?
Kaj lice ti blede prešine?
Mordá si za rožo vnet?

Raduj se nad prosto cvetlico,
Tud za-te lepo duhtí;
Pa pusti jo stati — samico,
Naj mirno naprej cveti!

Čuj! sama premilo te prosi:

„O pusti mi tihi kraj,
Med rože dolenske ne nosi,
Kar skriva planinski gaj!“

„Ne moreš mi dati v dolini,
Kar tukaj je dano mi;
Duh svobode veje v višini,
Ki znan v dolini vam ni!“

Zastonj — on jo vterga nemilo,
Vtolaži si ž njo željé: —
Kar se je na skrivnem razvilo,
To močno mika sercé.

G. S.

Sebastjan Klonovič.

III.

Svečanost v slavo novega kralja je privabila obilo plemstva v Krakov. Po gostilnicah se je vse terlo ljudstva; po ulicah so se gnetle čete tujcev, ki so ogledovale razstavljeno robo, pripeljana izza morja, ker kupci in tergovci so došli iz različnih krajev in ponujali svojo robo za poljsko zlato. Gerci, Lahi, Nemci in Slezi-jani so razpeli svoje šotore, in na ves glas hvalili svoje blago. Lugdunski baršun, gdanski jantar, vse to so tergovci stavili na prodaj. Tam je star, bradat Gerk na dolgo in široko pripovedoval o turških paših, ki od njega kupujejo, in trikrat draže plačujejo, kakor on sedaj v Poljski zahteva.

Poleg Gerka je sedel lublinski kramar s koravdami. Bil je bledih lic in tih človek, kajti za-nj so govorili dolgi trakovi rudečih koravd, katerih je cel kup ležalo pred njim na mizi. Tudi mladi plemiči so hodili okoli njegove šatre, kukali so skozi okno in se serdili, da družega niso vidili, kakor le blede kramarjevo lice. Ali kramar se je verlo kisto držal, in malokterega z veselim očesom pogledal, vedno je žmigal in mermral — gotovo je malo teržil.

„Koga vidiš notri“, praša eden junakov.

„Vidim lepe, prekrasne koravde“, odgovori drugi.

„Njena usta so še krasnejša, kakor koravde . . . in oči jej žaré, kakor dva žlahtna kamena . . .“

„Čegave oči?“ praša drugi.

„Kaj, ne veš? kdo pa pri nas ne pozna Kristine, hčere lublinskega koravdnika.“

In vsi so začeli zijati v kramarjevo šatro, ali krasnega lica in žarečih oči ni bilo viditi.

Kristina, kramarjeva hči, je lepo in krasno dekle. Njeni lasje so koštanjeve barve, usta kakor najlepše koravde, in kedar se usta nategnejo na smeh, takrat se pokažete dve verstí kraljevih biserov najcistejšega belila. In kaj še le smehljej? Niti rani žarki rujne zore ne rudečé tako krasno in milo na bledem nebu, niti vetere tako blago ne ziblje valčikov na bistrojasnem jezeru, kakor ljubko sije ta smehljej na njenem obličji. Mislil bi, da te na prvi mah ž njim očara, in serce iz tvojih persih na večno k sebi primami!

Kristine ni v šatri, dva dni že je plemiči niso vidili. Zastonj šetajo pred florijanskimi vrati, in na videz koravde kupujejo, krasnih

njenih oči nobeden ne vidi, niti belih zôb, niti se osladi nad čarobnim njenim posmehom. Dva dni že domá sedi, lomi roke in poprašuje Margito, ali ga ni nikjer vidila. Margita maje z ramami in tiho moli, Kristina pa lomi roke in plače.

Ko stara Margita odmoli svojo molitev, stopi k oknu na veliko skrinjo in spregovori: „Ne žalujte, Kristina! saj ni edini na svetu. Pisar iz urada, lep je to mladenič, kjer koli me sreča, vselej mi kaj v roke stisne in zašepeče: Priporočim se gospodičini Kristinki.“

„Pisar je lep mladenič res“, odgovori Kristina, „ali jaz nečem tacega, ki s papirjem pod pazho stoji zunaj svetovavnice, dokler se gospodje svetovavci notri posvetujejo.“

„Res je res, rajna vaša mati so vedno rekali: Moja Kristina je kakor kaka gospica, kakor kri in mleko. Kristina bode velika gospa! . . . Bog daj pokoj njeni duši! . . . Bila je dobra žena, rajna vaša mati!“

Kristina obriše objokane oči in se pogleda v zrcalo. Ondi opazi černe oči in bele zobe, pa si misli: „Prav so govorili mati, da bodem velika gospa!“ In pogladivši lasé, govorila je stari Margiti: „Saj je družih še razun pisarja, ki se meni sladkajo. Za večera bi kmalo prišli pod naša okna, in eden vsak pot govori z menoj. Poznate li Martina Šipka?“

„Kaj bi ga ne poznala? Saj je na mojih rokah odrastel. Gospa Šipkovka — Bog daj njeni duši mir in pokoj — bila je dobra žena. Samo stari Šipek je bil ohol. Jezuitje so od njega kupili hišo za novi samostan in pošteno plačali. Verh tega so obljubili, da bodo na altarju, ki bodo na onem mestu stal, vsako leto brali dve maši. S Šipkovimi bode vedno blagoslov božji.“

„Jaz ne mislim na Šipka, ker mi ni po volji. Svet pravi, da je skopuh, in ena, ki je pri njih služila, pravila mi je, da na vse v hiši pazi, kakor na oko v glavi. Šipek ni za-me, skopuha me Bog varuj.“

„Res je res“, odgovorila je stara služabnica. „Šipkovi so škopi, kakoršnih ni kmalo. Gulili so ubogo ljudstvo, tudi pokojna Šipkovka — Bog se je usmili — bila je skopa, vse jo je klelo.“

V tem so se odperle duri v sobo. Kristina se hitro ozré v zrcalo, pogladi lasé in ljubeznjivo pogleda proti durim. Ali na pragu se je prikazala stara, gnjusna oseba z napertano torbo in s palico v roci.

„Kristinka! Kristinka!“ kliknila je baba.

„Za Boga! . . . Marta!“ zavpila je Kristina.

Stara Marta pogleda po sobi in na smeh skremži svoja usta, rekoč: „Jaz sem tu, jaz, stara Marta, Kristina! Stara baba. Kakor želva sem prilezla iz Ruskega.“

„O Bog!“

„Različna je moč nebes, različna moč pekla“, nadaljevala je stara vračarica. „Kogar Bog varuje, vrag se ga boji, in kdor s peklom derži, Bog mu ne pomore...“

„Kaj bledeš, Marta?“

„Kaj bledem? ... Dokler bode mlaj, pridi za večera enkrat k meni, jaz ti nakuham čarovnega korenja, zmešam ga in zarotim duhove...“

„Kaj, ti znaš zaklinjati duhove, Marta? O prosim te ... gleda une koravde ... dam ti jih, če ... kaj naj storim?“

„Kaj storiš? ... Nič, smelo in odvažno sedi na zemljo, in jaz ti dam vračavnega korenja, ki te bode varovalo vsega zla...“

„A kje je on?“

„Daj koravde ... podaj roko.“

Kristina je belo svojo roko položila na mizo in oči vperla v vračarico.

„Sreče, mnogo sreče“, govorila je tiho vračarica, „ljubiš in si ljubljena“.

„A kdo bode moj mož?“

„Mož velik in slaven ... gospôda se mu bo uklanjala, kralj mu bode podajal roko...“

„Čuješ li, Margita?“ klikne Kristina, in oči jej zasijó, kakor dva svitla kamena.

„Vaša rajna mati niso nepremišljeno govorili, da postane velika gospa! — To je bila dobra, poštena žena!“

„Kaj še Marta?“

„Vidila sem ga v cerkvi blizo kralja; dal mi je zlat ... Sto husarjev je bilo okoli njega.“

„Je li bogat?“ prašala je Kristina.

„Šetala bodeš v svili in v žametu, meščanke lublinske pa te bodo gledale in govorile: To je koravdnikova hči.“

Vpitje je pretergalo dalji govor. Ko je baba koravde spravila v torbo, šla je, obetaje, da sopet pride.

Pred hišo je stalo nekoliko oboroženih husarjev in s spoštovanjem slušalo mladenča, ki je pred njimi stal — v orožji od glave do nog. Ko je mladenič zapazil babo, stopil je k njej rekoč: „Baba! ali si govorila ž njo?“

„Molči, molči“, šepetala je Marta, in kazala na vrata, „Kra-kova niso v enem dnevu sezidali“, in perst položila na usta. Mladenič jej je vergel zlat, in kakor viher odletel na konju.

Niti Kristina, niti Margita, ki ste v sobi sedele, niste tega zapazile. Vračaričine besede so ju tako živo pretresnile, da se dolgo niste zavedeli. Kristina je šetala v svili in v žametu, vse Lublinke so samo njo gledale in popraševale: „Je li to Kristina, koravdnikova hčerka! Margita je pripovedovala, kako dobra in poštena je bila rajna mati, Šipkova pa zla in hudobna.“

„Ali si čula, Margita?“ govorila je zamišljeno dekle, „bogat bode, in celo kralj ga bode čislal!“

„Zakaj pa ne? Starosta Belski ne zove ga drugače kakor: Dragi prijatelj!“

„Ali Sebastjan ni bogat“, vzdihnilo je dekle.

„Ni bogat ne! Pa kaj zató? Kralj mu bode podajal roko, in to se pravi, kralj ga stori gospoda. Čemú bi mu roko podajal? Pa kako je lep, kak vstvarjen za gospostvo! V cerkvi je stal, kakor kak starosta!“

„Pravijo, da je sin ubogega meščana?“

„Kaj pa naš krakovski župan! — Zvonarjev sin je, in sedaj — malo da ne prvi v Krakovu! — Kralj in velika gospoda ga čislajo, med se so vzeli ga, kakor da je njim enak, in dobro mu bode, kakor je njim. O Sebastjanu pripovedujejo čudne reči!“

Na te besede so se odperle duri, Sebastjan je prišel.

„Tri dni te nisem vidila!“ kliknila je Kristina, in v naročje zletela dragemu.

„Tako! tri dni“, odgovoril je pesnik tužno. „Ti dnovi so bili za-me verlo važni!“

„Kaj je bilo? Starosta Belski . . . ali morda sam kralj . . .“

Klonovič je bil otožen in zamišljen. Na vprašanje svoje ljube ni odgovoril. Čez malo časa vstane, in se sprehaja po sobi. Kristina je tužno gledala za njim, in v sercu se serdila, da jej Sebastjan ne govori o starosti Belskem in o kralju.

„Zakaj si otožen, Sebastjan?“ prašala ga je.

„Zakaj sem žalosten? . . . Morem se li radovati, ko vidim, kaj se godi po zemlji? Ali si čula strel?“

Na ta mah je nastal vriš po ulicah. Klonovič je stopil k oknu in sam s seboj govoril: „Vapovski! kastelan premislovski! Risja kožja vsa kervava! Narod vpije nad ubojico . . . Samuel Sborovski ubojica . . . O Poljska! nebo černo kakor mertvaški pert visi nad teboj! Starejši bratje grešé pred Bogom in domovino, narod pa gleda ubojstva onih, ki ga vodijo.“

„Kaj je tebi mar za le-tó?“ zakričala je Kristina; naj se vkončajo . . . A kaj ti je starosta?“

Sebastjan je še dolgo stal pri oknu in gledal množstvo plemičev in husarjev, poslušal mermranje na ulici; vidilo se mu je, da čuje zvuk težkih okov, da vidi pleme rudečih Judežev, ki prodajajo vero in kri svojih očetov . . .“

Predrami se iz sanj. Tužno serce pesnikovo oživi z bujnejšim življenjem, pred se pogleda in zapazi dve črni oči, dva draga kamena, in dve versti belih biserov.

„Ti si nehvaležnik! jaz sem za teboj plakala“, ječalo je dekle.

„Ti si za menoj plakala? O Bog, Ti si za Poljsko in za Muzo meni najdraža!“

„A zakaj ne pred Poljsko in pred tvojo Muzo?“

In dve beli roki ste se ovile pesniku okoli vratu. Ona ga je vroče pritisnila na svoje persi, in goreč poljubeec pritisnila na njegovo čelo. Serce pesnikovo vsplamení z divnim plamenom, in krasno oko zasije s sijajnostjo zvezde danice. Šum je na ulici potihnil, v sobi je vladala tihota. Vse, kar mu je zadnje tri dni ranilo serce, minulo je sedaj kakor megla pred njegovo dušo, okoli njega je bilo tako jasno, tako blaženo! . . . Izginile so grozne vneme, nič več ni gledal narodove propasti, ki se mu je malo prej kazala; kajti pred njim je stala devica, krasna kakor angel, in z belo roko odpirala zlata nebeška vrata!

Pesnik je mislil, da mu je Bog zarad plemenitih muk poslal angela, da ž njim terpi in vodi ga po ternjevi poti življenja . . . da ga pripelje do odprtih nebeških vrat, tu preobleče ga v belo obleko, in podá mu palmo izvoljenih.

Tako je pesnik mislil na zemlji, ali na nebu verh njega se je razplakal njegov angelj varuh, spustivši mu na glavo—ternjevo krono.

IV.

Nad Bistrico je stal mecesnov dvorec pod senco starih lip. Turobna tišina se je prostirala okoli in okoli. Na dvorišču se je zibal majhen ribnjak, race so plavale po njem. Pod kolnico je bilo gospodarsko orodje: kola, plugi, brane, in v stanišču se je vidilo nekoliko kônj. Solnce je že nizko sedlo na zapad, perje na drevji je začelo rumeneti, in po nebu so se podili oblaki.

Mlad mož se je vračal s polja; roki je nesel sklenjeni zadej na herbtu; postajal je pri vsacem koraku, pogledoval na bližnje zelene višine, ki so bile z ovcami posute. Solnce je zahajalo za goro, za slovo pozlačevaje volno belim ovcam. Krasen prizor za pesnika. Zamisljen je stal, samo tihi vzdihljeji so kipeli iz njegovih persi, in ko je zopet pogledal na goro, že ni bilo črede z zlatim runom, niti ovčarja z rudečimi opankami, — samo temna, nelična in pusta senca. On je hitel domú.

Bilo je že temno. Po stenah visé slike svetnikov, sredi njih podoba svetega Sebastjana, na drevó privezanega in s strelami prebodenega. Pred presveto Gospój gori lampica. Na posebnej polici je mojstersko izrezan križ in napis: „Gospod! blagoslovi ta dom in vse, ki bodo tu stanovali.“

In dom je bil res blagoslovljen, ker iz oči krasne žene, naslonjene o veliko lipovo mizo, bliščele ste dve solzi in viseli na trepavnicah, kakor dva bisera. To so solze skrivne sreče, in želje za gospodarjem, ki je po poslu šel na polje, in dolgo ne vrača se!

Njega čakate dve labudji roki, da se mu oklenete okoli vratú, da mu pokažete solze hrepenenja in na serce pritisnete ga.

Komaj so se odperle duri, kliknila je krasna žena: „Sebastjan! meni že preseda ta puščoba. Skozi okno ne vidim družega, nego samo travo, oblake in nebo, povsodi okoli vse tiho, žalostno, da moram plakati!“

„Kristina! jaz sem pa sedaj srečen“, odgovori Sebastjan, in pritisne na svoje persi krasno ženo.

„Srečen?“ ponovila je Kristina.

„Solnce je čarokrasno zapadalo“, nadaljeval je navdušeni pesnik, „na polji je oralo nekoliko kmetov. Jaz sem ž njimi hodil o plugu in razgovarjal se. Pripovedali so mi o krasni zemlji ruski, o visocih gorah, za katerimi solnce počiva, in eden mi je pravil povest o ljubezni Feodorini, kakoršne celo Ovid nima v svojih knjigah. Kristina! jaz sem srečen. Našel sem blaga, veliko blaga za svojo dušo . . . in serce mi pravi, da sem to blago dolžen dati narodu!“

Bleda žena je s črnimi očmi pogledala na krasno navdušeno obličje mladega moža, ali njegovih besedi ni razumela.

„Blaga si našel, praviš, kako blago?“ prašala je naglo.

„Blago, s katerim se bode moj narod ponašal pred celo Evropo!“

„Daj ga sem — sem, pred ko pred! Blago je edina sreča, kajti kaj je človek brez blaga in bogastva! Vsak ga prezira, vsi ga zametajo, v puščavo se mora umakniti, kakor mi dva tu, ko se drugi veselé, in hodijo v svili in v žametu! . . . Jaz nisem pozabila, kar mi je stara Marta pravila v Krakovu, da bodem bogata, da bodem v svili in v žametu hodila, da mi bode glasba donela na uho v pozlačenih dvoranah, sosedje pa si bodo šepetali: Klonovičevi so bogati ljudjé . . . Je-li Sebastjan?“

Klonovič je sedel za mizo, z roko podperl glavo in globoko zamislil se. Krasna žena mu je z objetjem pretergala misli. On jo pogleda v černe oči in dé: „Ne plači, jaz sem bogat, kakor pozemeljski kralj. Moje blago ne izgori na ognju, ne vtone v vodi, červ ga ne zgloda — vse moje blago je skrito tu . . .“ — in pokazal je svoje serce.

„A ti si, Kristina, verh vsega najljubše moje blago na zemlji.“

Ko je to izgovoril, poljubil je svojo ženo, in goreče pritisnil na serce. Mlada žena je zarudela, njeno serce še enkrat in poslednjikrat vzplamti s plamenom krasnih mladih čutljejev, ker je va-nje prelivalo se veliko in plemenito pesnikovo serce,

„Ti si moje blago, Kristina!“ govoril je pesnik. „Ali razun tebe ljubim jaz še mnogo ljudi! Vse one, ki stanujejo od Karpat do severnega morja, ljubim jaz kot svoje brate; ž njihovo slavo se tudi jaz ponašam, njihovo bogastvo je tudi moja dika!“

„Stara Marta je rekla, da bodeš bogat!“ kliknila je žena.

„Res je! Kdor tako ljubezen čuti v svojej duši, ta je bogat!“

Kristina je sklonila glavo na njegove persi, od radosti so jej tekle solze, ker jej bode mož bogat, in ker bode nosila svilo in žamet! In pesnik se je zazibal v sanje o bogastvu domovine, vidil je, da so njena obleka zeleni gaji in zlato polje, prepletena z modrimi rekami, vidil je bogata mesta! Čul je divne povesti o tej zemlji, vidil težake orati svoje njive, srečno veseliti se v sredi svojih rodovin. Koliko blaga za pesnika, kateri ljubi svojo domovino!

„Kristina!“ kliknil je čez malo časa, „jaz te zapustim... za dolgo zapustim!“

„Ti me zapustiš?“

„Tako nekaj vre in kipi v meni“, nadaljeval je, in roko položil na serce, „tako me nekaj goni in mami, da grem daleč tje... kjer je... in z roko je pokazal na sever.

„Čemu pa tjekaj?“

„Iskat grem blaga, po katerem duša hrepeni, katerega serce želi...“

„Zarad blaga?... In kedaj se verneš?“

„Preden pade sneg.“

„Idi tedaj, hiti, jaz te bodem željno pričakovala.“

In dve beli roki ste objele pesnika. Pesnik je pil iz studenca svoje sreče, in s celo dušo gledal mladi cvet svoje blaženosti, ne sluteč, da mladi cvet požene ternje, iz katerega se bode venec spletel za njegovo glavo.

Zjutraj zarano je bil že Sebastjan na potu, Kristina pa je sedela v oknu mecesnovega dvorca, z očmi merila Bistričine valove, in senjala o bogati žametovi obleki.

To so bili najlepši dnovi v pesnikovem življenju. Priprosto napravljen in s palico v roci, hodil je sam po domovini, hranil se s suhim hlebom, pil iz gorskih studencev; hodil je s pesmijo v sercu, s povzdignjenim čelom, kakor bi ogledoval prostrana svoja dobra. Govoril je z gaji, poslušal dereče vode, lahko šepetanje vetra, pišočega od ukrajnskih step. Iz daleka je čul kola rusinska; ker Rusin

„... ne napaja nikdar suhe osi,

Zato čuješ že z daleka

Voz škripati, ko da nekaj prosi!“

S celo dušo se je pesnik vtopil v narodovo življenje, in uganil najskrivnejše njegove želje. Iz narodovih ust so tekle čarobne povesti. On je prederl na dno seljakovega serca, in ondi zaznal njegove boli in radosti. On ga je spremljeval od zibeli do groba; v cerkvi je vidil njegov kerst, pri zibeli je poslušal pevačo mater:

„Ne plač' dete, še si malo,
Dost se bodeš naplakalo,
Plač' će biti pesem tvoja
Vse življenje, kakor moja!“

In dete je odraslo, kakor dete špartansko, in v sercu gojilo ljubezen. Pa kako je pesnik opazil to ljubezen v narodu? Strastno serce Rusinje ne žali daritelja. Vračarica černih obervi se koj pokaže svojemu ljubemu.

Doba ljubezni preteče, serce neha tolči. Na nosilo je privezано seljakovo truplo, žena mu tarnja, ker je zapustil zemljo; tu ima polje, žito, vert, sedmero telet, toliko volov, petnajst krav, čedo ovac, brez števila gosi, čbele . . . vse to je njemu bilo v korist, on pa je vse to zapustil, in šel na uni svet, da večno počiva. Duhovni moli nad rako in prosi nebeškega ključarja, da mu odpre nebeška vrata.

Od seljakovega groba je obernil oči na mesta in zapel:

„Hrame imate, na njih križe,
Da vas vodijo k nebu bliže!“

Vidil je tudi okajene koče židovske, in sluteč bodočo nevoljo zemlje, oblile so ga solze, in z berzimi koraki je hitel proti Bistričinim bregovom, kjer mu je stal mecesnov dvorec, da v naročji svoje Kristine dosenjá krasni sen in vse opeva, kar je v seljski hiši čul in vidil, o čemur so ž njim govorili dobovi in jelše ruske zemlje. In bogat se je vračal na ponosu, kakor kralj, ker je v svojem sercu nosil vse blago, katero je našel po gajih in po selih. Vračal se je velik s ponosom, ker je velika ideja cvela v njegovi duši.

Sklenil je opevati bogastvo zemlje ruske, sklenil je poslaviti in oceniti življenje ljudsko, njegove povesti in običaje. Hotel je narod preroditi v svečano odejo, poslaviti ga pred plemstvom, katero je preziralo ga in zavpiti mu: „Tudi on vam je vaš mlajši brat, ljubite ga!“ Bila je to velika in veličastna misel, katero je on prvi zapopadel še v oni dobi, ko so vsi drugi pesniki izvira za svoje pesme iskali v tujini. Zarad te misli bode živel vekomaj. Klonovič je želel, da svet prepriča, da na vlastinski zemlji sredi tihih seljanskih koč cvete cvet pravega pesništva, ondi naj se navdušujejo narodni pesniki . . . To je bilo pred tri sto leti!

Radost je zasijala na njegovem licu, ko je zapazil mecesnov dvorec. Serce mu je silnejše tolklo, imel je dragi ženi razodeti toliko čarokrasnosti.

V sobi ga pozdravi Kristina v žalobni obleki. Sebastjan se prestraši.

„Ne plaši se!“ djala je Kristina, „nesreča, kaj hočemo? Moj oče so umerli v Lublinu in zapustili nama dve hiši . . . Ali si prinesel kaj blaga?“

Sebastjan se razžali, iz žepa izvleče zvezek papirja in pokaže ga ženi.

„Kaj?“ krikne serdito, „je-li to obetano blago? Stihovi, zmiraj stihovi, pa sopet stihovi! Čemu so mi tvoji stihovi, za-nje ne dobi se ne svile ni koravd...“

„Kristina!“

„Da sem bila pametna, vzela bi bila Šipka. On je mestni svetovavec, žena mu sedi v klečalih pred oltarjem, jaz pa tu čepim v pustem dvoru, in trosim mlada svoja leta! . . . Delaj, kakor te je volja; če hočeš stihove pisati, jaz grem v Lublin, kjer imam dve hiši.“ In iz černih oči blisknila sta dva bliska; dve solzi zlobe kanile ste na svilne trepavnice. Pesnik se prestraši tega pogleda, v katerem je nekdanj gledal nebo svoje sreče, in spomni se, da je iz mlade rože, ki je venčala njegovo glavo, pognalo prvo ternje, in globoko zaderlo se v njegovo serce. (Dalje prihodnjič.)

Védna pravda.

Nadjamo se, da bode „slov. Glasnik“ rad sprejel nekaj verstice o neki vojski, ki se zdaj bije ne na kervavem bojnem polji tam gori pri nemškem morji, v krajih za nas tujih in skoraj neznanih — o ne! in še enkrat ne! ampak le o tisti, ki se zdaj s silo bije na bolj tihem, učnem polji. Tudi tukaj ste dve stranki, ki si nasproti stojite z več ali manj pomagavci, z bolj ali manj izkušenimi ter izurjenimi vodniki na čelu. Tudi kar se nasledništva tiče, mora se priznati, da niste brez njega, samo da ima ena izmed nju več množice za seboj ko druga, ki tako rekoč iz samih vodnikov brez vojske obstoji. In da se primera popolnoma stori, mora se še to dodati, da se v tej tihi vojski dozdej večidel le vodniki kot naj močnejši, kakor nekdanj, med seboj vojskujejo, mož z možem ali ena stranka z drugo, le semtertje oziráje se po svojih, kaj si šeptajo, kaj pravijo, prav kakor da bi stali za držajem, ki ločijo gledavce od bojnikov. To pa je vojska, ki se nam po naših mislih veliko bolj važna zdi za nas, za našo prihodnost, kakor marsiktera druga, ktere cilja in konca celo nič ne poznamo.

Vstal je namreč v najnovejši dobi med našimi učenimi velikani ali udi védne aristokracije prepir ali boj, kako bi se dale šole, posebno tako imenovane „srednje“ ali „latinske“ in „realne“, zana-prej bolje vrediti, in tako kolikor mogoče, zdanjim potrebam, silnim, presilnim potrebam danešnjega izobraženega veka zadostiti in pomoči. Hic Rhodus, hic salta! Da se šole morajo prestrojiti

in po sedajnih potrebah vrediti, začeniši od najnižih do najviših, da vstrezajo na vse plati ljudstvenim potrebam, kajti so le za ljudstvo in izobraženje njegovo vstanovljene ali se vstanavljajo — to vsak pametni človek spoznava in priznava. Učenost se je od nekdanj pri vseh narodih slavila, odtod tudi tisti pregovor: „Učenost je moč (sila)“; koliko bolj nam mora dan današnji pri sercu biti, da ne izobražuje samo posameznih, ampak da vsi bodi-si ktereга koli naroda ali stanú iz njenega vira zajemati morejo. Še ni veliko dni preteklo, kar smo stali (v duhu) na grobu neumerlega, za njegovo ljudstvo, vzlasti za umetnosti in vedo mnogo mnogo zasluženeга kralja Maksa II., kako ga obžaljujejo, kako ga slavé, tega ni moč ob kratkem tukaj povedati; ali samo reči moramo, koliko je znamenit in za večne čase nepozabljiv po tem, ko je rekel, in si tudi prizadeval, da hoče mir imeti s svojim ljudstvom, da, ravno tolikanj če ne še v veliko večem pomenu nam je nepozabljiv, ker si je toliko prizadeval za učenost in umetnosti sploh, da bi sam učen bil pa tudi drugi! In ravno tako tudi drugod. Ali pri nas je nekako križevata. Spoznavamo sicer potrebo vsi, ali da bi pravih pripomočkov si izvolili, v tem smo razcepljeni. Dozdaj je prevagalo mnenje in postava, da se mora po naših deželah po tujem kopitu ali sistemu izobraževati in sicer vse enakomerno ali kakor pravimo centralizovavno, in da imajo latinci, helenci ali tako imenovani filologi (jezikoznanci) prvi sedež, prvo besedo. K temu kerdelu jih je spadalo največ, ki so skoraj da večidel iz tujega poklicani učeni možje, dohtarji, profesorji itd., ali pa na tujem izobraženi učenci in nasledovavci. Mora se tudi priznati, da so si mnogo mnogo polja, če ne skoraj vsega, prilastili in tako ravnali, da je bilo vsem drugim tako plesati, kakor so jo oni godli. Kajti imeli so in še imajo zá-se gimnazijski obred, po katerem se mora učiti, in tudi višo gosposko, ki ima v rokah moč! Njih geslo in vodilo je, da ga ob kratkem povzamemo: stare helenske in latinske klasikarje ne tolikanj po njih tvarini, književnem in sploh učivnem obsežku razsojevati, ceniti, ter tako podučjenja iskati, ampak le bolj besedne, gramatikalne in stavkove reči ali zadeve na rešeto devati in pretresovati, kar se ve da nima posebne koristi za učenca in ga bolj merzi, nego k učenju naganja. Spet se razume, da ne ravno od vsacega, ali od večine se lahko reče, da jim je spomin tega učenja kakor praska, ki vedno serbi in se nikdar ne izgubi! To pa ni nikakor vesel, ampak le žalosten spomin, dasiravno je tudi tega znanja treba, da se kak jezik popolno razume, ali ne sme se preveč enostransko in napeto ravnati ter vse po enem kopitu meriti! — Da se tega zares težkega jarma iznebi, vstali so na noge najprej natoroznanci, ali njih moč je bila preslaba — zmagani so bili in podverženi. Še le zdaj, v najnovjšem času, pridružil se jim je iz tako imenovane „zlate srede“ močen pomočnik z mnogo-

brojno trumo. On jim je prav prijatelj, pa ni tudi „filologom“ zakleti sovražnik. Obé stranki hoče združiti, pa tako, da se zadosti potrebam današnjih časov. Na prvi mah smo ga pozdravili (slov. rojak g. K. je na čelu), pa ne samo mi, ampak silno velika množica, tako da mu je zmaga skoraj gotova. On tirja porazumljenje; tirja, da se najprej ljudske šole, kakor podloga vsega obnové in po sedajnih narodskih potrebah vredé; potem da se napravijo realne gimnazije, posebno v manjših mestih in terjih, v katerih ni mogoče obeh, realke in gimnazije, napraviti, vsaka posebej pa več ne zadostuje, in bi se v njih učilo natoroznanstvo, zemljoznanstvo, zgodovina, risanje, narodni jeziki, latinsko in še celo gerško, pa le v posebnih urah. Tako podučen bi zamogel potem mladenec (12—15. l. star) ali v višo realko ali pa v višo gimnazijo stopiti in se za prihodnji poklic izobraževati, ali pa tudi šolo zapustiti in sicer z velikim pridom, kar se žalibože dozdej ni dostikrat zgoditi moglo, ker je manjkalo praktičnosti. Exempla sunt multa et quidem — tristia et odiosa! V viši realki naj bi bilo učenje osnovano, da bi izveršeni viši realec tudi sposoben bil, učiti se zdravilstva itd.; — v viši gimnaziji pa tako, da bi se učenec bolje seznanjal s klasičnimi jeziki, in z vsem tem sploh, kar ga sposobnega dela, na vseučilišče ali v bogoslovje ali kam drugam v službo stopiti. To je ob kratkem le-tà program in vprašanje, ki zdaj enega in drugega vnema in sili, da ga ali pobija ali pa zagovarja. In odtod tudi od konca popisana vojska. Mislimo pa in se tudi nadjamo, da bo pravda dobro rešena, ker se posebno na Dunaji zelo tega posredivnega, kakor najbolj praktičnega programa poprijemajo in kerdelo „filologov“ par excellence čedalje bolj gine izpred naših oči, kakor namreč občno mnenje pravi. Vendar popolne zmage ne pričakujemo še tako hitro, da-si tudi je ta program za učečo se mladež in za druge, ker bi se najmanj časa in novcev izgubilo, prav praktičen, — ker je namreč v novo izvoljenem učnem svetovavstvu veliko veliko „filologov“, družih pa v primeri prav malo, vnanji udje pa menda tako nič veljali ne bodo. Vendar pa še ni obupati nad zmago. Serčnost veljá.

J. B.

O veznikih ni, niti, an, anti, nego, kakor kot (ko).

(Dalje.) *)

Pošteno smo naštevali potrebne primere, kakor smo jih nahajali ali pa izvedovali, zato da bi sodil z nami vred vsak sam, kako in kaj. Ker je pa bil med onimi iz staroslovenščine, na katero moramo pri takih sodbah vedno gledati, le eden „perve verste“, (z enim samim glagolom ¹⁾, torej jih podajemo še nekoliko te (1.) verste: „Vit. Sanct.“ str. 3; 80: — „nisatъ ²⁾ aky vy, ni hrabъri, ni mađri, ni krasni, ni tako ljubimi mnoja“. — Str. 19; 654: „Jako ne nositъ ničsože na krъma, ni hlêba, ni vody, ni inogo ničsože“. — „Chrestom. palaeosloven.“ Mikl. str. 67; 18 (Mat. X. 9.): Ne sžežite (spravljajte) ni mêdi ni srebra ni zlata. (Prim. tudi „Chrestom.“ str. 52; 4 od zdol.; str. 75; 14; str. 85; 3 od zdol. in še veliko takih).

Če pomislimo zdaj, da rabi Slovencem, posebno ogerskim, dalje „narodu“ českemu, poljskemu, po Frenc. pa Fabr. celó gornje- in dolnje-serbskemu v Lužicah tudi v primerih „druge verste“ ³⁾ dvojno nikanje, ki ni moglo biti posneto po kakem tujem jeziku, zato ker ga ni v nobenem; če pomislimo na dalje, da se ubira (knjižna) raba staroslovenska v 2. versti skoro do zobca, včasih pa tudi v 1. versti z gerško pa latinsko: sili se nam misel, da je zapeljavala morebiti tudi pisatelje (prestavljavce) staroslovenske — tujščina, posebno pa gerščina, po kateri so slovenili sv. pismo in največ drugih spisov, — narod staroslovenski pa da je rabil v takih primerih oboje verste vsaj po dve nikavnici (ne — ni), kakor n. pr. sedanji narod slovenski s českim, poljskim, gornje- in dolnje-serbskim vred.

*) Popravek. V zadnjem l. str. 127, M. VI. 26 (slov. Kuzm.) beri ... niti ne spravljajo ...; na str. 128: 27 pa: Res je, da izpuščajo nikavnico „ne“ itd.

¹⁾ Vladajoči glag. s svojim nedoločnikom se šteje tudi le za en glagol.

²⁾ Beri nisont' (niso = ne so).

³⁾ t. j. z več glagoli nego z enim. Včasih je kak glagol prikrit ali izpuščen: Niti je krop, niti — voda (= niti je voda). Prim. Lénost niti je lëpa, niti — koristna. (Maž. Herv. 4.) Niti ima kuće niti — kučišta. (Srb. posl.)

Ali če spet pomislimo, kako lepo se vjema s staroslovenščino še dan danes jeklena serbščina, (sosebno v narodnih pesmih in „posloviceh“), pa tudi bolgarščina v narodnih pesmih; če pomislimo na dalje, da so razlike, (ki jih nahajamo med svetopisemsko rabo staroslovensko, bolgarsko, rusko pa med narodno ali Vukovo rabo serbskega jezika) „bele vrane“: sodili bi, da so ravno te „bele vrane“ tujke, ki jih je zanesel tuji „duh“ iz gerške, latinske ali kake druge tuje dežele.

Pa porečeš: „Dvojno nikanje, ki rabi Slovencem in nekterim drugim Slovanom v izgledih II. verste, ne diši po tujem; saj ne rabi dvojno (tudi trojno) nikanje v takih primerih nobenemu drugemu narodu nego slovanskemu. Res, da služijo tudi Lahu v „drugačih“ primerih vsaj po dve — tedaj tudi po tri nikavnice ⁴⁾ v naših primerih ali izgledih II. verste pa nikdar. Samo v primerih I. v. rabi Lahu prav po naše razun nikavnega „ně“ včasih tudi „non“; n. pr. „Temperatemi queste penne, ma badate, che non sieno nè troppo fine, nè troppo grosse“; v onih (II. v.) pa nikoli. Dvojno ali celo trojno nikanje v zanimavih izrekih II. v. je potem takem naše domače t. j. samostalna lastnost našega jezika, tako tudi českega, poljskega, gornje- in dolnje-serbskega.

Na ta prigovor odgovarjamo: Tudi mi smo te misli, da je dvojno, celo trojno nikanje v takih primerih samostalna lastnost (svojevito) narodne govorice slovenske, česke, poljske, gornje- pa dolnje-serbske. ⁵⁾ Dozdeva se mi pa, da se je izcimila scasoma ravno iz omenjene rabe slovanske, ker zanikujemo namreč od nek-daj v „drugačih“ primerih vsaj z dvema nikavnicama. Sem spadajo tudi primeri našega „ne — ni (niti)“, ali „ni (niti) — ne“ za pomen latinskega „nequidem“, „et (etiam) non“, „nec ullus...“, v katerih se nikavnica „ne“ ne sme izpuščati; n. pr. ne morem tega kamna ni (niti) prizdigniti, ali: ni (niti) prizdigniti ga ne morem. Ni pes golih kosti ne gloda. Ni eden ni (ne) znal. — Posebno je pa k sedajni slovenski rabi pripomagalo ter ljudi zapeljevalo nemara dvojno nikanje primerov I. verste, da so začeli natezati na to kopito tudi primere II. druge verste.

⁴⁾ N. pr. „Un malanno non vien mai solo.“ (Nesreča ne pride nikdar sama). „Nella collera non conviene eseguir mai nulla.“ (V jezi ni dobro nikdar ničesa storiti.)

⁵⁾ Vendar ne vem, smemo li Frencl-*nu* pa Fabriciju popolnoma verjeti. J. P. Jordan uči vsaj v svoji slovnici gornje-serb. jezika (Prag. 1841) str. 180, da veznik „ani“ ali „anic“ (hani, hanic) v pomenu „neque — neque“ ne potrebuje nikavnice „ně“: Ja ani wëm, ani rozemu, što ty prawiš. (II. v.) — Pogostoma je pa tudi „ně“ pri njem: „won něje anic zymny anic coply (topel). I. v.

Vendar dobro pomnim, da sem slišal med Belimi Kranjci že tudi nekoliko izrekov II. verste brez nikavnice „ne“; n. pr.: „Niti je belo, niti (je) černo.“ „Niti ga imam rad, niti ga sovražim.“ „Niti sem ga prosil, niti sem se mu ponujal.“

Pa če tudi pritegnemo, da je serbska ali hervaška raba pravilnejša in starejša od naše domače; bi-li se je smeli lotiti? ali da z drugimi besedami povem: bi li se smeli poprijemati zdaj načina staroslovenskega tudi v primerih II. v., ter svoje dvojno nikanje zamenjávati za edino nikavnico „ni“ ali „niti“?

Zakaj ne? — Taka skladba je in bode razumljiva vsakemu Slovencu, poverh je pa tudi lepoglasna? ⁶⁾

Zastran besednega reda velja za II. versto to pravilo: Veznik ni, nit' ali niti se stavi (praviloma) naravnost pred glagol svojega stavka (v sestavljenih časih ali enakih sestavah pred pomožni ali pred vladajoči glagol), „enklitike“, prirečja itd. pa po rojstvu našega jezika za glag., ali pa pred glag. t. j. med „ni“ (nit', niti) in med glagol brez nikavnice „ne“; n. pr. po serb. „posloviceh“: Niti morem, niti mi ostaja („Niti mogu, niti mi ostaje“). Niti sem černo-oka, niti se bojim urokov („Niti sam crnooka, niti se bojim urokâ“). Prim. še te-le serb. „poslovice“: „Niti je ona vila, niti će za vilu poći.“ „Niti smo se zajedno rodili, niti ćemo zajedno umrijeti.“ „Ni sam se u blagu rodio, ni ću se (s njim) u grob zakopati.“

„Zbog lepšega“ (emfatično) stoji v nekterih „posloviceh“ glagol na koncu; n. pr. „Ni gore posijeci, ni bez drva doma dodji“ (nm: Ni posijeci gore, ni dodji bez drva doma). „Ni mu staro kašlje, ni mu mlado plače“ (nm.: Ni mu kašlje staro, ni mu plače mlado).

Včasih se v primerih II. verste, posebno v „posloviceh“ glagol celo izpušča: „Ni moj lov, ni moj zec.“ (nm.: Niti je moj lov, niti je moj zec = zajec). „Ni ti meni kum, ni ja tebi stari svat.“ (nm.: Nit' si ti meni kum itd.)

Serbom ali pravim Hervatom velja pravilo, da se sme v I. verstvi razun „ni — ni“ ali „niti — niti“ tudi nikavnica „ne“ staviti, v II. verstvi pa, da se mora „ne“ izpuščati in ž njim vred vse druge nikavnice razun „ni — ni“, „niti — niti“ ali „nit' — nit“.

Zastran izpušćanja nikavnice „ne“ v II. vr. se vjema po tem takem serbski ali hervaški jezik tudi s staroslovenskim. ⁷⁾ Kdor

⁶⁾ Nekteri Slovenci izrekujejo v „ni“, „niti“, „nit“ vsak i ali i zamolklo kakor i v imenovavniku besede nit; nekteri pa z drugimi južnimi brati vred na polno, in prvi i v besedici „niti“ ravno tako na kratko kor v imenovavniku imena „nit“.

⁷⁾ Ali brez izjeme res ni menda nikakega pravila. Prim. Mat. 12. 19. (Ostrom. i. dr.) „Nepřerěčět' ni vřzřijět' — ni usliřit' nikože... glasa jego“. Serb. (Vuk): — niti će ćuti ko... glasa

se hoče tedaj mahom poprijeti serbske in staroslovenske rabe, naj se je poprime brez straha; — anti ga bo umel vsak Slovenec, če reče ali pa napiše: „Nisem ga vidil, niti ga poznam, ali pa: niti sem ga vidil, niti ga poznam“ namesto: „Nisem ga vidil, niti ga ne poznam“ ali: — „ni poznam ga ne“ (gorenski). Tako je popravil g. Svetec tisk. zmoto („ni poznam ga“) pozneje sam v Novic. l. 5 1864. Naj se popravi tedaj tudi v Janežičevi slovn. 1864. str. 221. e).

Prim. tudi v Valjavčevih narodn. pripovedkah hrov. Slovencev okoli Varaždina str. 98; 7: I onda je doista to pojel i štirnajst danov nit kaj pil ni jel“.

Ker je pa naša domača navada (da rabimo tudi v II. versti „ni“, „niti“ z nikavnico „ne“) res v narodu vkorenjena; zato ne smemo obsojevati nikogar, kdor je ne bi htel mahoma popustiti, nego dajmo našim marljivim in bistroglavim pisateljem oba načina na izbor; naj si priljubijo, ktereга si hočejo; ali naj se pa deržé obojega, kakor rabijo n. pr. drugi pisatelji jugoslovanski z narodom vred naš „dokler“ v primerih, ki so si povse enaki, zdaj „dok ne“, zdaj sam „dok“ brez „ne“. ^{s)}

Da bodo pa vedeli naši pisatelji tej rabi bolje glas, naj v zamemo v misel še to, da prehaja včasih I. vr. v II., če se postavlja „ni“ (niti, nit') pred glagol po povedanem pravilu, ter se ta glag. za vsakim „ni“ (niti) ponavlja, ali pa za drugim, tretjim itd. izpušča: „Nit' ima kuće ni kućišta“ (serb. posl.) = nit' ima kuće, nit' ima kućišta II. vr. (iz I. vr. Nema ni kuće ni kućišta = ni hiše ni hišišča). Tako tudi narobe iz II. vr. v I.; n. pr. namesto Lénost niti je lépa, niti koristna — pravijo tudi: Lénost nije ni lépa, ni koristna.

Praviloma se verstita „ni — ni“ ali „niti — niti“ (nit' — nit') zbog lepoglasja, pa tudi „niti (nit') — ni“ in narobe po lepoglasji narodnem, kakor nam kažejo mnogi primeri, po katerih si treba pravila posneti. (Konec prihodnjič.)

njegova. (Kuzm. ima tudi na tem mestu razun veznika „ni“ nikavnico „ne“ in poverh še „nišče“).

- ^{s)} Gl. Vuk. „Novi zavjet“. Jan. 21. 22; Mat. 22. 44; Petr. II. 1, 19. „Serp. n. prip.“ 155; 217; 220. „Nar. prip.“ Valj. 183, 4, 8; 276 zdol itd. Tudi v Kuzm. nov. zak. se nahaja mnogo takih primerov.

Narodske pesmi.

1. Iz rogačke okolice. *)

Lani sem se jez oženo,
 Jedno pridno sem dobil;
 Letos mi je žena vmerla,
 Sam Bog mi jo je vzal.
 Drujga mi ni zapustila,
 Če no dete majheno:
 Kruha še ne more jesti,
 Ziska mu nišer ne dá.
 Kaj je meni zdaj začeti,
 Meni je za scagati,
 Le to dete na roke vzeti
 In po sveti rajžati.

Šou bom gor na žegnan britof
 Bom poklekno na njen grob:
 Vstani, vstani žena moja
 Najno dete več ne spi!⁴
 „Kou bom jez zdaj gor vstala
 De me zemlja dol tiši;
 Jez ne bom prej gor ustala,
 Dokler ne bo sodni den;
 Jedi, jedi moj mož domou,
 Najno dete sladko spi:
 Marija mu je ziska dala,
 Usmilen Jezus na strani stoji.
 Zap. M. L. Rogački.

*) Napev tej pesmi je tako mil, da človeka serce boli, ko jo čuje popevati od mladih Slovenk — škoda da nisem muzikalen!

2. Istverska.

Kad se duša s tilon deli,
 Rada bi se razdeliti;
 Al se boji djavla, pakla.
 I pristopi mat' Marija
 I dušici govoraše:
 Ja ću tebe očuvati,
 Do vrat rajskih kompanjati. *)
 Kad' su prišli oni pred raj,
 Vrata su se otvorila,
 Sam Bog sedi na palači
 Ter dušici govoraše:
 Aj ti dušo i nemila!
 Kad si skupa s telon bila,
 K svetoj maši nis' hodila,
 Angelu se nis' molila,
 Ki te j' čuval od tamnosti,
 Dokle steku tvoje kosti
 Pune greha ter zadosti.

Hodi, dušo z velim puten,
 Z velim puten, malon stazon,
 I priti češ pred crikvicu,
 Kadi leži tvoje tilo.
 Šla je duša z velim puten,
 Z velim puten, malon stazon,
 Prišla je pred tu crikvicu,
 Kadi leži njeje tilo.
 Duša viče, duša plače,
 Majku božju zazivaše:
 Aj Marija božja mati!
 Zbavi me ti djavla, pakla,
 Stavite me v krileca vaša.
 I pristupi mat' Marija,
 I zazove Mihovila:
 O ti Miko Mihovile,
 Hodi pezat **) ovu dušu!
 Ta dušica bi pezala

*) Spremljati. **) vagati.

Koliko bi tri kamena,
Tri kamena malinove;
Ona j' vage pridobila,
Svitli raj je zadobila.
Malo po kraj tri sotone,
Gerde merske nespodobe,
Ter Mariji govorahu:
Ča, Marijo! ste storila
Našu dušu predobila?
Marija jim govoraše:

Odstupite tri sotone,
Gerde merske nespodobe!
Ovoj čista moja duša,
Suho, ka se je postila
Tri mlade petke,
Tri mlade sobote;
Pak je naručila
Isusu sinu mojemu:
Isus i Marija budi hvaljen,
Va se vike vikom. Amen.

Zap. J. Volčič.

Caballero, Fernando [Miron, Cecilia de]

Gospa Sreča in gospod Denar.

(Andaluška pripovedka Caballerova.)

Sreča in Denar sta se sprijaznila, da nista mogla eden brez drugega živeti: za Denarjem hodila je Sreča, za Srečo Denar. Zato so jeli ljudje govoriti, da se bota vzela.

Bil je pa gospod Denar strašen debeluh. Imel je okroglo glavo iz peruanskega zlata, trebuh iz mehikanskega srebra, noge iz segovskega bakra in papirnate čevlje iz velike fabrike v Madridu. — Gospa Sreča je bila prismojena, brez vere in postave, strašno prevarljiva, živa ko podgana in slepa ko kert.

Nista še dobro pokusila medu zakonskega življenja, kar se razpreta: žena je hotela hlače nositi, ali gospodu Denarju, ki je napihnen in ošaben, to ni bilo nič kaj po volji.

Ker je tedaj vsak hotel biti veči in boljši od drugega in nobeden ni hotel biti manjši, skleneta poskusiti, kdo med njima ima večo moč. „Glej“, pravi žena možu, „vidiš ondi pod olivo onega siromaka, kako reven in čmeren da je? Pojdiva poglejva, kdo izmed naju, ti ali jaz, bode ga bolj osrečil“.

Mož zakima; napotita se tedaj k olivi in ležeta.

Človek, ki je bil eden tistih nesrečnih, ki vse žive dni še niso vidili ne njega ne nje, debelo pogleda, ko se ta gospôda vleže pred njim.

„Bog te sprimi!“ pravi Denar.

„Tudi Vas!“ odzdravi siromak.

„Ali me ne poznaš?“

„Ne poznam Vas.“

„Ali še nikoli nisi vidil mojega obličja?“

„V svojem življenji nikdar še ne.“

„Kaj, tedaj nič ne premoreš?“

„Taka je: imam šest nagih otrok z gerli kakor stare panoge; kar se pa tiče premoženja, nimam nič družega, kakor popadi in snej, kedar kaj imaš.“

„In zakaj ne delaš?“

„Delaj! če imaš kaj. Nesrečen sem tako, da mi je vse zvito ko kozji rog; od kar sem se oženil, skoraj je, kakor da je padla slana na mé, in da me tepe nesreča, da je joj. Tukaj nam je ukazal nek gospodar, naj mu izkopljemo vodnjak na razpotji ter obljubil vsacemu dublon, kedar bode gotov, ali prej ne plača ne reparja: taka je pogodba.“

„Dobro je storil gospodar“, modruje njegov izpraševavec, „kajti prigovor pravi: Kdor pred plača, nikoli dela ne dobi. — Pojdi z menoj.“

„Na vso moč smo delali, ali gospod, končati se tukaj vendar ne smem.“

„Da“, odgovori Denar, „res je“.

„Glejte, gospod“, povzame siromak, „kakor kopljemo, le kaplje vode še nismo vidili. Kakor bi se bil zemlji drob posušil: nič ne najdemo.“

„Osrečiti te hočem, prijatelj“, pravi Denar in mogočno pomoli siromaku petico.“

Revež je mislil, da se mu sanja in jame leteti, ker veselje dalo mu je perute. Teče na ravnost k peku in kupi si kruha; ali ko segne po denar, najde v mošnji luknjo, skoz katero mu je ušla petica.

Revež ves obupan začne iskati in iskati, pa kako bi ga bil našel! Prešiča, ki je volku namenjen, sv. Anton ne obvaruje. S petico izgubil je čas in s časom poterpežljivost; jel se je poslednjič togotiti nad nesrečo svojo, da se je vse kadilo.

Med tem je gospó Srečo strašno smeh lomil, tudi Denarjev obraz je postajal rumen ali ni drugega kazalo, kakor mošnjico popraviti in ubogemu dati terdnjak.

Ta postane vesel, da mu je serce radosti poskakovalo. Zdaj ni šel po kruha, ampak tekel je v štacuno, kjer si platna izbere za svojo ženico in otroke. — Ali ko hoče plačati in terdnjak pomoli, jame ga kupec ogledovati. Slednjič pravi, da je ponarejen in da ga bode zatožil, ker ponareja denarje.

Revež to zaslišavši zarudi in obraz njegov je gorel, da bi bil na njem lahko bob pekel. Steče k Denarju in mu pové, kaj se mu je pripetilo ter jokal za svojo glavo.

To slišati hotela je gospa Sreča popokati smehú. Gospod Denar začne si berke vihati pod nosom. „Na“, pravi revežu in mu stisne 2000 dvajsetic v roke, „nesreča te ima v krempljih, ali jaz te hočem iztergati iz njih, če ne — pa sem figa mož.“

Reva je bil od veselja tako omamljen, da ni vidil poprej ro-parjev, dokler ga niso obropali in na cesti pustili, kakor ga je mati rodila!

Sreča prime za podbradek svojega moža, kterege je bilo sram ko merkovco. „Zdaj je na meni versta“, pravi, „vidila bota, kdo več premore kiklja ali hlače.“ Stopi k siromaku, ki je na tleh ležé lase si ruval in dihne va-nj. Pri tej priči je bila izgubljena petica v njegovi roci. „Bolj nekaj ko nič“, misli sam pri sebi, „hajdmo kupit kruha za otroke, ki že tri dni hodijo k solncu kosit in kterim se vidi skozi trebuh kakor skozi pajčevino.“

Ko gre mimo štacune, kjer si je poprej blago nakupil, pokliče ga kupec k sebi ter ga prosi, naj mu odpusti, kar mu je storil, ko ga je dolžil, da denarje ponareja. Potem mu razodene, da je prišel tisti, ki denarje poskuša ter zagotovil, da je križak dobro blago, da ima pravo pezo tako, da je pred pretežek nego prelahek. Slednjíč mu ga nazaj dá in po verh še vse blago, ktero si je bil poprej nabral zato, ker je ž njim tako gerdo ravnal.

Revež je veselja poskakoval; naloži si vse na rame in ko jo krene čez veliki terg, glej, mestna straža prižene one tolovaje, ki so ga bili obropali. Pošteni sodnik, ki je bil sodnik po volji božji, ukaže nazaj dati ugrabljenih 2000 dvajsetic, brez kacih stroškov ali izgube.

S tem denarjem začne revež z botrom rudo kopati in komaj sta tri sežnje globoko dokopala, najdeta tri žile: zlato, svinčeno in železno. V kratkem so ga jeli imenovati gospod, poznej milostljivi gospod in potem Vaša prevzvišenost.

Od sehmal je ukrotila gospa Sreča svojega moža in ona hlače nosi, tako lahka in nepremišljena, da nikoli tega; svoje dobrote deli brez glave tje v en dan neumnežem in bebcem, zdaj na lice zdaj na robe kakor palica slepčeva in nasmehljala se bode tudi pripovedovavcu, ako dopade ta pripovedka čitatelju.

Janez Parapat.

Milotinke.

5. Vsak človek si stavi sam poslopje svoje sreče; njegova dela so kamenje za to poslopje. Pa naj bi nikoli ne zabil, da se mu bode iz podertin tega poslopja tudi spominek na gomilo zidal. Dobra dela bodo mu kamenje za večni častni spominek — huda dela kamenje za spominek sramote!

6. Kedar se človek postara, skerčijo se mu vsi udje, vse kosti oblesené. Edino serce se po toliki toploti in vročini življenja začne mečiti in razpuščati, kakor zlato po veliki vročini. J. G.

Besednik.

Živalstvo. Prirodopis za niže gimnazije in realke. Spisal A. Pokorny. Poslovenil Fr. Erjavec. V Celovcu 1864. — Pod tem naslovom je ravno kar prišla na svetlo knjiga, ki je za nas Slovence toliko imenitniša, ker doslej še nimamo nobenega prirodopisnega dela enake obsežnosti. Verh tega je pisana v tako jasni in lahkoumevni besedi, da se mora na prvi mah vsakemu braveu prikupiti. Upati je torej, da si pridobi po vseh stranéh obilo prijateljev, ne samo mladine, kateri je sosebno namenjena, ampak vseh rodoljubnih Slovencev. Po njej se je obogatilo naše slovstvo s prav lepo šolsko knjigo. Šteje 166 strani velike osmerke in velja za čast. gg. naročnike in za vse, ki se za njo pri g. pisatelju v Zagrebu ali pri Glasnikovem vredništvu oglašé, 75 nkr., po bukvarnicah pa 90 nkr. — Drugi oddelek tega prirodopisa „Rastlinstvo“ izide perve dni mesca junija in bode veljal 65 nkr.

Romanje k sv. Kervi v zgornjem Gorotanu. Popisal J. Levičnik. V Ljubljani. † Marljivi slovenski potopisec g. J. Levičnik je podal v pričujoči knjižici Slovincem, ki poromajo k sv. Kervi in na bližnji Zvonik, prav zanesljivega vodnika in zanimivega spremljevalca. Živo nam stavi pred oči krasoto in sem ter tje tudi zgodovino gorotanskega sveta. Zanimivi knjižici zaljša čelo prav lepa podoba te romarske poti, v zatičji z nebotičnim Zvonikom. Prepričani smo, da se bode močno prikupila vsakemu braveu.

Lahkoverni. Vesela igra v 3 djanjih. V Zagrebu 1864. — Pričujočo slovensko igro je koj v prvih letih po začetku „Novic“ zložil bogato obdarovani učitelj v Vinici, g. Bernard Tomšič, ki se je posebno po svoji povesti „Rut“ Slovincem močno prikupil. Njegov hvaležni sin Ljudevit jo je spravil na svetlo, da se postavi po njej marljivemu očetu majhen spominek za vedne čase. Snov je v obče prav šaljiva, izpeljava k večemu vgodna, beseda razum malih hib dosti olikana. Naj si najde med Slovenci dosti prijateljev in g. izdatelj potrebne podpore. Knjiga šteje 120 strani in velja 50 nkr.

* Dne 11. aprila je bil vogelni kamen položen „**slovenski matici**“. Iz raznih strani so se zbrali povabljeni odborniki. Najpervo so se popravila nektera pravila; na to pa se je volil začasni odbor. Za pervosednika je bil izvoljen rodoljubni g. baron Anton Cojz, ktereга slavna rodovina bode za vedne čase slovela v zgodovini slovenskega naroda; za njegovega namestnika g. dr. Leon Vončina; za denarničarja bode g. dr. Jernej Zupanc in poleg

njega bosta imela ključe g. Souvan in dr. E. H. Costa. — Na imenitno tajnikovo mesto je bil izvoljen sloveči slovenski pisatelj g. Fr. Levstik s plačo 30 gld. na mesec. Naj kmalo prične svojo delavnost in mnogo mnogo let krepko napreduje na korist slovenskemu narodu!

* Učeni g. prof. dr. Miklošič bere letos na dunajskem vseučilišču: 1) sintakso slovanskih jezikov, dve uri na teden; 2) slov. paleografijo po dve uri in 3) slov. arheologijo, eno uro na teden. Da bi te lepe prilike ne zamujala dunajska mladina in marljivo hodila poslušat učenega razlagavca!

* „Cvetja iz domačih in tujih logov“ III. šestka se dokonča z 21. vezkom tekočega mesca; kar je zmanjkalo 19. in 21. vezku rokopisa, dodá se pri IV. šestki; kedaj se prične in kaj bode obsegala, o tem pozneje.

Skakalnica.

ma-	rod	zbu-	dol-	Ra-	In	se	mo-
zdaj	je	ti-	zdaj,	dil	go	dost-	moč-
na-	ša	nje-	Na-	prej.	lo	ral	je:
naš	ko	Na-	ges-	lo	je	no	no
na-	ja	prej.	no	je	E-	Po	spa-
krep-	rod	va	se.	In	ges-	in	na-
tir-	lje	li	jih	prav-	no	ti,	vseh
Na-	Sl-	nost	gib-	A-	kra-	ko-	moč-

Dr. Š.

Kdor jo prvi ugame zunaj Celovca, prejme za darilo II. ali III. šestko Cvetja, kakor želi. — Uganjka zastavice v 4. l.: sir—o—mak.

Vreduje in na svitlo daje: A. Janežič, tiska pa J. & Fr. Leon.